

Solstvo na Krajskem.

Kako veselo napreduje šolstvo na Krajskem, nam je dokazal te dni vradni list „Laib. Ztg.“, iz kterega posnamemo ob kratkem sledeče:

Od leta 1851 do konca leta 1858 je bilo na Krajskem 66 novih šol napravljenih; predolgo bi bilo, jih vse imenovati. Kakor se je število šol na kmetih pomnožilo, tako so se tudi njih dohodki povikšali, zlasti pa plače učiteljev, ker skoraj polovica učiteljev, ki so bili pred letom 1851, zdaj večje plače dobivajo.

Poslednjih osem let je bilo na Krajskem 28 novih šolskih poslopij sozidanih, razun tega je bilo pa še 6 hiš kupljenih in za šole prezidanih, 12 mežnarij v šole prena-rejenih in 8 šolskih poslopij po potrebnosti povikšanih.

Pristavimo tu sem še, da je bilo to leto 1859 zopet 12 novih šol na Krajskem zidanih, ktere so ali že popolnoma dozidane ali se bodo pa skoraj dozidale. Prizadjale so te šole 48.568 gold. stroškov.

Kar se tiče stroškov za šolstvo od leta 1851 do konca 1858 sploh, znašajo priboljški za učitelje vsako leto 33.992 gold., stroški za nove šolske poslopja 107 tavž. 719 gold.

Te številke dokazujejo jasno, koliko se je poslednjih osem let za šolstvo na Krajskem zgodilo, da bi se sčasoma na stopnjo popolnosti vzdignilo, na ktero je v sedanjih okolj-šnostih sploh mogoče priti.

Z zidanjem novih in s povikšanjem prejšnjih šol se je tudi število učencov pomnožilo. V 95 šol — toliko jih je bilo leta 1859 na Krajskem — je hodilo leta 1850 11.271 vsakdanjih in 8278 nedeljskih učencov v šolo; leta 1858 je bilo na Krajskem že 161 šol z 26.713 vsakdanjimi in 15.647 nedeljskimi učenci. Res, lep, lep napredek!

Glasi o cesarskem ukazu,

ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva.

V.

Po moji misli se zamore tujega jezika vsak človek pred kakor v 12 letih toliko naučiti, da ga za silo govori in piše, zlasti pa Slovan, ki je v tem hitreji od vseh drugih narodov. Toda šole, in posebno gimnazijalne šole niso zato, da se človek kake reči le za silo nauči; mora jo znati popolnoma, tedaj mora, ali prav za prav, bi moral naš učenec, končavši gimnazijo, tudi nemški jezik popolnoma znati, da ga po vseh gramatičnih in sintaktičnih pravilih piše in govori. Rkel sem, da pri naših učencih tega sploh ni, in ne edini, ali vendar eden največjih vzrokov je naša metoda, da se uči nemški jezik brez druge podlage, kakor bi nam bil materin. Ta podlaga naj bo, kakor je pri vseh narodih, tudi nam domači jezik. Najpred je treba njega se do dobrega naučiti, potem še le naj se va-nj tuji jeziki, zlasti pri nas nemški jezik, vcepljajo. Slovenski jezik pa bi zamogel podlaga za nemški jezik le ondi biti, ko bi v vseh naših normalnih šolah on poglavitni jezik bil, ko bi se v gimnazijah vse drugač (to je: bolje) učil kakor do zdaj, in ko bi učitelj nemškega jezika ta nauk vedno na slovenščino zidal, to je, ako bi, sicer vse po nemški razlagaje, nemški jezik s slovenskim razjasnoval, kakor sem omenil, da se to pri vseh drugih narodih, kadar se tuj jezik uči, spolnuje. Toda kaj to govorim? Nekatere učitelje začne groza tresti, če se jim le slovenščina v misel vzame. Človek bi o izobraženih ljudeh kaj tacega ne verjel in vendar je res. Z namenom, učence na nemščino napeljati, se graja slovenščina. Zgodilo se je, da je učitelj učencom naravnost prepovedal, domače bukve in novine brati in po domače pisati. V neki gimnazii so vzdignili černo vojsko zoper slovenščino, kakor zoper Bog vé kako strašno pošast; sèm ter tjè se otrokom in mladencem še dan današnji prepoveduje po domače govoriti; sèm ter tjè

so še zdaj v navadi tiste sramotne znamenja, ki se učencom pripenjajo in dajo, če po domače govoré. Ali mar ni res?

Take izverstne pedagoge bi jez prašal, čemu so šole, ali zato, da se v njih mladina kaj nauči, ali pa zato, da se propaganda za tujo narodnost dela? Prašal bi jih, kako cesarju in deržavi služijo, razžaljevaje vedno zvest narod, pljuvaje očitno v to, kar mu je najsveteje, kar mu najsveteje biti mora? Prašal bi jih, ali res mislijo s tako divjo, zaverženo sirovostjo svoj namen doseči?

Namena ne morejo s tim nikdar doseči, toda brez nasledkov tako ravnanje ne ostane. Kar je slabejih učencov, se podveržejo, pa postanejo zaničevavci svoje domovine in se bahajo s svojo brezznačajnostjo. Takih spak vidimo, žali Bog! le preveč božji zrak dihati, ki menijo, Bog vé, kaj so; Nmec pa ima za take ljudi besedo: niederträchtig.

Kar pa je boljih učencov, ki imajo glavo in serce na pravem kraji, jih tako zaničevanje domačega jezika raztogoti in zgodi se to, kar bi se zopet nikdar zgoditi ne smelo; iz ljubezni do svojega začnejo nemški jezik čertiti, nemškemu jeziku zabavljati, učitelju kljubovati. To je huda napaka. Ali kdo ji je kriv? Mar ne brezvestni ali pa nespametni učitelj sam? Jez mislim, da bi se dala ljubezen do nemškega jezika bolje zbuditi, ako bi učitelj učencom rekel: „Fantje, zdaj vam se je nemški jezik učiti; bo vam na veselje, kadar ga znate; z mnogimi in premnogimi zakladi njegove literature si bodele dolgočas krajšali; bo vam pa tudi potreben, potreben v cesarski in privatni službi, potreben skoraj kamor se ganete. Toda ne mislite, da vam s temi besedami vaš jezik zaničujem. Njega vam je spoštovati bolj kakor vsakega drugega, ker je jezik vaših staršev, vaših prijatlov in rojakov, od vseh drugih vam mora sveteji biti, ker vam ga je Bog sam dal, za Slovence vas ustvarivši“. Prepričan sem, da bi učenci, slišati učitelja tako govoriti, do njega zaupanje dobili in bi z veseljem se nemški učili. Toda naj se zopet na svoj „tema“ povernem. Jez pravim, da s tem, da se niso slovenščini pravice dajale, je ob enem največja škoda nemškemu jeziku se godila.

Kdor bo unega učeverstil, bo tudi temu pomagal. Le z naravo je napredovanje; zastoj se ji nji ustavlja. Potreba je tedaj a), da se v normalnih šolah slovenščina bolje, obsirneje uči, kakor do zdaj; da jo znajo učenci že precej pravilno govoriti in pisati; in da se tudi v gimnazii z vso vestjo ta uk opravlja, da se cela pravilnost doseči skuša; b) da učitelj nemškega jezika vseskoz le po nemški razlaga, pa nikoli ne pozabi, svoj uk s slovenščino primerjati; da pokaže mladini natanko enakosti, še bolj pa razločke v izgovoru, čerkah, gramatiki, sintaksi in fraseologii. Posebno dobro bo, če dá pogostoma iz slovenskega na nemški jezik prestavljati; c) zlo koristno se mi zdi, kakor sem že enkrat omenil, da imata ta dva jezika ure zapored, in d) posebno velik dobiček bo tudi, če bi nemščino in slovenščino v doljni gimnazii skupaj en učitelj imel. Prepričan sem, če bi te 4 reči se opravlale, da bi učenci bolj in lagleje napredovali, pa se tudi obeh jezikov raje učili in da bi gotovo velik del tistih napak izginil, ki Slovencu v pisanju in govorjenju nemščino kazé. Pravim „velik del“, ker imajo te napake še več drugih studencov, in se vé da bo treba tudi te zamašiti, če se hoče popolnost doseči. O njih pa ni bil moj namen govoriti, le nekatere naj ob kratkem opomnim. Vedna ména učiteljev je tudi nemškemu jeziku na največjo škodo; preden se ta reč ne ustanovi, ni nikake poprave upati. Neizrečeno napačno je tudi, da se sèm ter tjè misli, da je za nemški jezik vsak učitelj dober; kako reč sam znati ali druge jo učiti ni vse eno. V tem se je mnogo grešilo. Če kak učitelj ni še dovelj ur imel, pa so mu še kake dve ali štiri nemške pridali, da je bila le forma spolnjena. Sploh pa se učenci vse preveč le za „klas“ učé, kakor druge reči tako tudi nemški. Vzrok je, ker je mnogim